

BİR DİLBİLİMCİ OLARAK ALİ ŞİR NEVAYÎ

Mücahit AKKUŞ

Hitit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çorum / Türkiye

Anahtar Kelimeler: Dil, tarih, Ali Şir Nevayî, Dilbilim, Türkçe.

ÖZET

Dil; duygu, düşünce ve isteklerin aktarılmasını sağlayan doğal bir vasıtaadır. İnsanoğlu, tarihin eski çağlarından beri bu vasıtayı kullanmıştır. Kimi zaman sesle, kimi zaman jest ve mimikle kimi zaman da yazıyla anlaşmaya çalışmıştır. Dil, yapısını bünyesinde koruyarak zamanla gelişir. Başka dillerle kelime alışverişinde bulunur. Bu alışveriş bazen yoğun bir şekilde bazen de göze çarpmayacak kadar az bir şekilde olur. Alınan kelimelerin de o dilde uzun zaman kalıp kalmamasına o dili kullanan insanlar karar verir. Tarih, din ve coğrafi ortamlar o dilin şekillenmesi için son derece önemli unsurlardır. Derin bir tarih olgusu, farklı coğrafyalarda yaşamış olmaları ve çeşitli dinlere bağlı olma durumu Türklerin de dilini oldukça şekillendiren konular olmuştur. Bu vasıtalarla dil zaman içinde lehçe dediğimiz çeşitli kollara ayrılmıştır. Bu kollarda farklı ses özellikleri, farklı yapılar ve farklı kelime birikimi oluşmaya başlamıştır. Bu farklı kollar içerisinde Çağatay Türkçesi diye bir kol oluşmuş ve Ali şir Nevayî diye de bir âlim çıkarak Türkçenin bu lehçesi ile çok değerli eserler meydana getirmiştir. Gerek sözlük çalışması yapmış, gerek divanlar hazırlamış gerekse de başka alanlarda birikimlerini gözler önüne sermeyi başarmıştır. Türk dünyasının en önemli şahsiyetlerinden biri olan Ali Şir Nevayî, Türk dilinin ve edebiyatının gelişmesinde önemli katkıları olmuş büyük bir ediptir. Hayatı boyunca Türkçenin diğer diller karşısındaki önemine dikkat çekmiş ve bu doğrultuda eserler meydana getirmiştir. Bu çalışmada dilbilim ve Ali Şir Nevayî üzerinde durulmuştur. Dilbilimin alt kolları olan, anlambilim, sözlükbilim, biçimbilim vb. konuları Ali Şir Nevayî'nin eserleri göz önüne alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu değerli şahsiyetin belirli manzum parçaları anlam itibarıyla değerlendirilmiş, yaptığı sözcük çalışması sözcükbilim ve sözlükbilim anlayışıyla irdelenmiş, eserleri günümüz dilbilim anlayışıyla tanzim edilmiştir. Bu çalışmalar yapılarak Ali Şir Nevayî eserlerinin de dilbilim konusunda ne derece önem arz ettiği gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.